

Erling Rønneberg:

En spion kom inn fra havet

*Mine opplevelser som hemmelig
agent på Sunnmøre 1944-45*

Jeg hadde to hemmelige radiostasjoner på Sunnmøre under krigen: «Haga» på Torholmen nord for Ålesund 1944-45 og «Turid» opp for Rjåneset ved Vartdalsfjorden våren 1945.

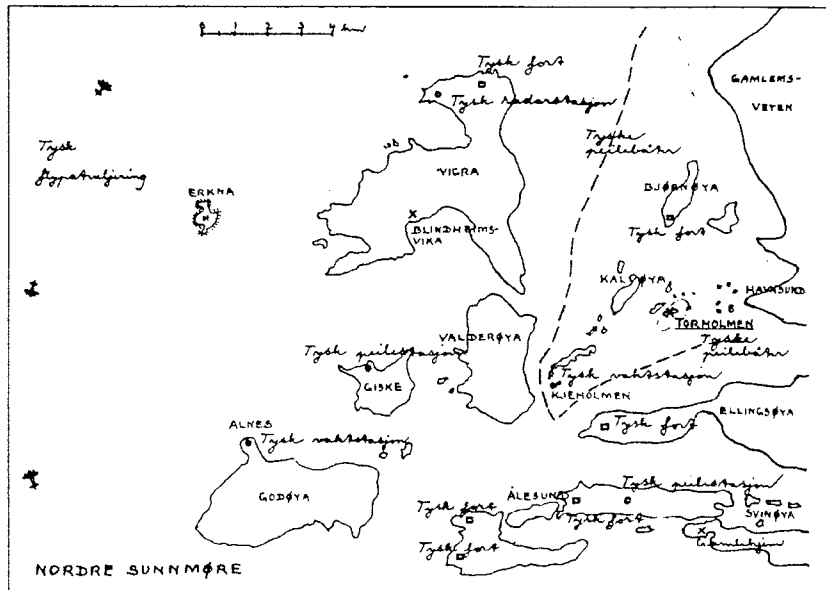
Ideelt sett skulle jeg ha klart meg alene, uten kontakt med omverdenen, og ha rapportert skipstrafikken jeg observerte. I praksis gikk det selvfølgelig ikke. Jeg trengte hjelp til transport. Jeg trengte et tilholdssted. Jeg trengte hjelp til å bære utstyr opp i fjellet.

På den måten kom jeg til å bryte inn i hverdagen til snekkeren Sverre, til fiskeren Johan, til småbrukeren Lars, til poståpneren og handelsmannen Indolf, til veivokteren Knut, til læreren Sverre, til gårdbrukeren Jostein. Den første Sverre, Johan, Lars og Indolf var veteraner i motstandskampen. Knut, den andre Sverre og Jostein var for nybegynnere å regne. De var alle sju sivilister. De tilhørte den lille gruppen som svarte ja når noen kom over havet vestfrå og bad om hjelp. De var villige til å ofre tid og krefter. De var villige til å våge liv og helse.

Jeg utsatte dem for tortur og død. Jeg utsatte familiene deres for trengsler og sorg. Om de var riktig klar over hvor farlig det var, det spillet som de ga seg i kast med – det vet jeg ikke. Kanskje tenkte de at det vil helst gå godt. Men det holdt på å gå helt galt. Bare krigens slutt reddet oss.

Selv var jeg med mine 21 år veteran i det farlige spillet. Jeg

Kart som viser området rundt Torsholmen og Erkna, med blant annet optegnelse over plassering av tyske anlegg.

Hemmelige tjenester

Jeg var blitt rekruttert av det som viste seg å være britenes hemmelige etterretningstjeneste, opprettet like etter den første verdenskrig, Secret Intelligence Service eller SIS. SIS hadde igjen et nært samarbeid med Forsvarsdepartementets etterretningskontor i London, FO II.

Hovedoppgaven for oss SIS-agenter i Norge var å passe på og å melde fra med radiosender til London om den tyske skips trafikken på norskekysten. Våre meldinger skulle danne grunnlag for angrep av allierte fly- eller sjøstridskrefter. Det var derfor ikke noen tyskerne fryktet og hatet mer enn oss. Vi stod øverst på Gestapos og på Wehrmachts liste over folk som måtte tilintetgjøres.

I mars 1944 reiste jeg luftveien med den såkalte Skottlandsruten fra Stockholm til Storbritannia, og om våren og sommeren satt jeg på skolebenken igjen, denne gang på en skole for hemmelige agenter midt i London. Det var en 8-10 elever i «klassen».

Vi ble drillet fra morgen til kveld 6 dager i uken. Morsenøkkelen og høretelefonene var det helt sentrale. Vi skulle lære å sende klart og hurtig, og vi skulle lære å ta imot telegrammer. Men vi kunne selvfølgelig ikke sende eller ta imot i klar tekst. Vi måtte lære å sette telegrammene opp i kode og å dechiffrere dem når vi tok imot. Vi kunne heller ikke regne med å oppsøke noen radioreparatør hjemme hvis noe skulle gå i stykker eller radiosettet ikke skulle fungere. Vi måtte lære hvordan det fungerte og alt om vedlikehold og reparasjon.

Det var som nevnt skipstrafikken vi skulle passe på og rapportere, og vi ble drillet i å kunne bedømme tyske krigsskip og handelsskip: typer, størrelse, fart, eskorte. Vi lærte om vær og vind. Vi skulle kunne ta observasjoner og sende meldinger om været når angrep fra luft eller sjø foresto.

Det var en hard skole. Alt foregikk under høytrykk. Allierte fly- og flåtekommandoer skulle fra høsten 1944 av for alvor rette søkelyset mot norskekysten. Det var derfor viktig å få gjort oss såkalt «operative» hurtigst mulig, slik at vi kunne sendes tilbake til Norge så snart høstmørket tillot at trafikken med Shetlandsbussene ble tatt opp igjen.

Før hjemreisen måtte jeg gå gjennom et 3-ukers commandokurs. Det er det hardeste kurs jeg har vært med på. Det foregikk på en forlegning i utkanten av London. Vi hadde lange utmarsjer, krøp under piggtrådsperringer, klatret i taustiger. Vi lærte å skyte med revolver og å kaste håndgranater. Vi lærte nakkeslag og spark i skrittet. Og vi lærte «the art of silent killing» – drap uten lyd. Vi lærte å bruke commando-dolk. Hvordan man nærmet seg en fiende bakfra, grep ham over

nese og munn med den ene hånden og med den andre stakk dolken gjennom halspulsåre og strupe og opp i hodet.

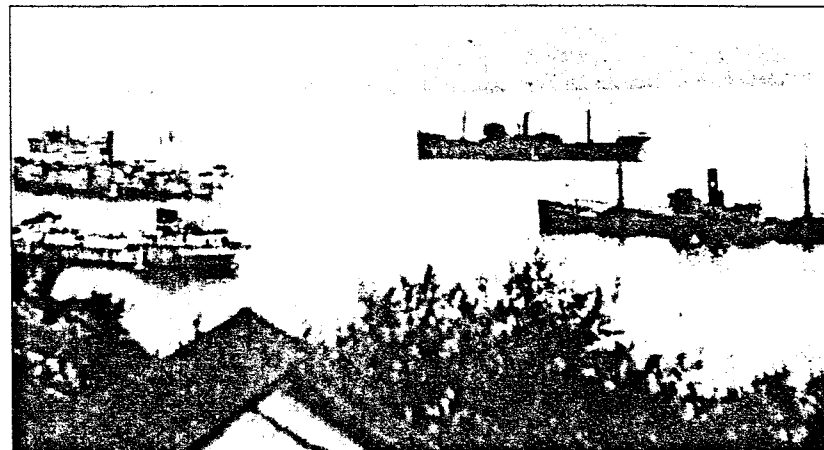
Men vi lærte ikke om faren for at radiostasjonen skulle bli peilet inn av tyskerne. Om det skyldtes at SIS-ledelsen undervurderte peilefaren, eller om de ganske enkelt ikke tok hensyn til den fordi de ønsket å holde en stasjon gående lengst mulig på samme sted, vet jeg ikke. Jeg tror det siste. Selve oppdraget var nok viktigere for SIS-ledelsen enn vi agenter. Hvis et eneste telegram skulle medvirke til at et middels stort tysk forsyningskip ble senket, ville det for SIS sannsynligvis ha mer enn oppveid tapet av en radiostasjon og av agenten og den gruppen som stod bak ham.

Til Erkna

Natten til den 23. august 1944 ble jeg så satt i land på Erkna av ubåtjageren «Hessa», en av de 3 moderne amerikanske ubåtjagerne som Shetlandsgjengen hadde overtatt i 1943.

Erkna er en naken, liten øy ytterst mot havet, forreven og værbit. Øya har trolig vært bebyggt en gang i tiden, men folket skal ha kommet bort på sjøen. 4-5 kilometer innenfor Erkna ligger flere større øyer Vigra, Giske, Godøy. De var alle befestet av tyskerne. På Vigra var det et kystfort, en radarstasjon og en vaktstasjon. På Giske var det en radiopeilestasjon og på Alnes på Godøya en observasjonspost. 10-12 kilometer innenfor disse øyene igjen ligger Ålesund.

Det var skipstrafikken til og fra Ålesund som jeg skulle passe på. Ålesund var en av tyskernes viktigste konvoi havner under krigen. Hit kom det gjerne to konvoier daglig, en nordgående og en sydgående. Det kunne ligge så mange som 50 båter inne på en gang. Ålesund havn var derfor et populært bombemål for de allierte. Byen opplevde 62 flyangrep i løpet av krigen.

*Her ser vi utover mot Valderøya. På havna ligger tyske laste- og tankbåter klar for videre konvoi nord- eller sydgående langs kysten.
(Foto: Arne Jansen, utlånt fra Aalesunds Museums arkiv)*

På Erkna var det under krigen et bemannet fyr, og i fyret bodde fyrvokteren med sin kone og et lite barn. I dag er fyret helautomatisert. Det er Kystverket som har ansvaret, og skal det rettes på en feil, blir det brukt helikopter. Kystverket har funnet det for risikabelt å gå oppunder land med båt. Jeg har selv forsøkt å komme på land et par ganger etter krigen, i maksvær midt på sommeren, men har måttet gi opp. Begge gangene holdt båten på å gå med i dragsuget etter de tunge havdønningene.

Men under krigen gikk Shetlandsbussen – nær sagt uansett vær – rett på Erkna, i nattet mørket og uten at fyret var tent. Og det gikk alltid bra. Forstå det, den som kan...

På Erkna var det en hule, Sauehola. Navnet minner om at øya i lange tider ble brukt til beite for sauer fra Giske om sommeren. Mannskapet på «Hessa» bar alt utstyret mitt opp til denne hula og lagret det der før ubåtjageren satte kursen tilbake til Shetland. Det var ikke lite utstyr det dreide seg om,

ca. halv-annet tonn beregnet for et halvt år. 53 trekasser med en sink-kasse med lokk inne i, hermetisert med kitt slik at innholdet skulle kunne tåle både fuktighet og lengre tids lagring. I tillegg kom radioutstyr og våpen, parafinkanner og oljefat m.m.

Det var ikke første gang at fyrvokteren på Erkna hadde fått besøk vestfra og heller ikke første gang han hjalp folk videre. SIS i London hadde oppgitt brødrene Sverre og Johan Roald på Vigra som mine fremtidige kontakter, og gjennom fyrvokteren ble jeg satt i forbindelse med dem.

Sverre drev med snekring. Johan var skipper på den båten de to eide sammen med faren. Det var fisket som ga familien kontanter, ikke den vesle gården deres. Sverre og Johan hadde vært med i motstandskampen helt siden sommeren 1940 da de hjalp en flokk englandsfarere med båt ut av landet. Nå var brødrene de viktigste kontaktene og medhjelperne for Kompani Linge og Milorg på Sunnmøre.

Kompani Linge var underlagt den britiske organisasjonen Special Operations Executive eller SOE som den ble kalt. Organisasjonen var opprettet i 1940 med ansvar for å drive sabotasje i tysk-okkuperte land. Set Europe ablaze! Sett Europa i brann! lød Churchills ordre. SOE hadde igjen et nært samarbeid med Forsvarsdepartementets militærkontor i London, FO IV.

To organisasjoner

Hverken Sverre, Johan eller jeg var på dette tidspunktet klar over at det eksisterte to forskjellige organisasjoner, SIS og SOE, som til dels opererte på de samme områdene i Norge, og som derfor risikerte å bli infiltrert i hverandre: SIS som jeg tilhørte, og SOE som kompani Linge og Milorg sorterte under. Vi

var heller ikke klar over at det eksisterte en uheldig rivalisering mellom de to organisasjonene i London, en rivalisering som forplantet seg til Norge, og som førte til dårlig samordning og økt risiko for opprulling.

Denne uheldige sammenblanding mellom SIS og SOE var en hovedårsak til Tælavåg-tragedien i april 1942, da alt skapt av menneskehender i det vesle fiskeværet Tælavåg på øya Sotra utenfor Bergen ble brent ned eller sprengt bort. Alle menn ble ført til Tyskland, der nær halvparten omkom, og kvinner og barn ble internerte. Tragedien førte også til at illegale grupper både på Vestlandet, på Sørlandet og i Oslo-området ble sprengt, og at et større antall personer ble arrestert og henrettet.

Et tilsvarende samrøre fikk vi nå på Sunnmøre ved at Sverre og Johan kom til å tjene begge organisasjonene. I realiteten fikk brødrene to herrer. De fortsatte å arbeide for Kompani Linge og Milorg – slik som de hadde gjort i flere år – samtidig som de ble mine viktigste kontakter og medhjelpere. Og etter hvert beslagla jeg mer og mer av deres tid og krefter, noe Linge-karene og Milorg i distriktet naturlig nok mislikte sterkt.

I London protesterte SOE overfor SIS mot at jeg langt på vei hadde overtatt Sverre og Johan. SOE kom ingen vei med protestene. I forholdet mellom SIS og SOE hadde SIS første-prioritet på grunn av den verdien som ble tillagt meldinger om tyske flåte- og skipsbevegelser i norske farvann. Dette gjorde naturlig nok Linge-karene og Milorg bare enda mer fortørnet.

Man kan spørre hvorfor SIS i London la opp til den samme sammenblanding på Sunnmøre som hadde ført til Tælavåg-tragedien. De visste utmerket godt at Sverre og Johan allerede var SOE's hovedkontakter. Likevel ble jeg henvist til dem. Ved en eventuell opprulling kunne det bare føre til at den ene organisasjonen trakk den andre med seg i avgrunnen. – Det var faktisk det som skulle skje i krigens siste uker.

*Tact-
Helm-
Tact*

Man kan spørre hvorfor SIS i London la opp til den samme sammenblanding på Sunnmøre som hadde ført til Tælavåg-tragedien. De visste utmerket godt at Sverre og Johan allerede var SOE's hovedkontakter. Likevel ble jeg henvist til dem. Ved en eventuell opprulling kunne det bare føre til at den ene organisasjonen trakk den andre med seg i avgrunnen. – Det var faktisk det som skulle skje i krigens siste uker.

Svaret på spørsmålet lå igjen i den betydningen de allierte tilla sjømilitære etterretninger – og i det forhold at vi var få her i landet. Det var vanskelig å få tak i nye folk i motstandskampen. I det siste året av krigen var det praktisk talt umulig. Derfor måtte de motstandsfolkene som tyskerne enda ikke hadde tatt, og som fortsatt var i virksomhet, utnyttes maksimalt selv om det gikk på bekostning av sikkerhet og liv.

En liten holme

Den første uken hjemme i Norge førte jeg en noe omflakkende tilværelse. Det tok tid for Sverre og Johan å finne det beste observasjons- og oppholdsstedet for HAGA som var navnet på den radiostasjonen jeg skulle opprette. Valget falt på Torholmen.

Torholmen er 850 meter lang og 200 meter bred på det bredeste. Høyeste punkt er 16 1/2 meter over havet. Det skråner sakte ned mot sjøen på sydsiden. På nordsiden er det brattere. Mot vest er det berglendt med litt gress og lyng og noen forblåste busker. Mot øst skal Gamle-Tor ha ryddet og bygd i førstningen av 1700-tallet. Han og sønnen hans og sønnen hans igjen skal ha kjørt 40 000 lass stein på sjøen. Det ble til åker og eng med fôr til en hest, et par kuer og noen sauer.

Torholmen var en typisk énfamilie-holme. Her bodde under krigen Lars med sin gamle mor og sine to søstre. Lars var fis-

P 4746
18th December 1944

ADVISE NOTE

RECEIVED BY THE STATION WITH FIRST CLASS AIR MAIL ON 18/12/44

Comms: 6 airtels (No 2 airtel)

Header: DM 1975 A1-6

Item	Qty	Description	Serial	Part
A1	1	Mark 15 V with 22000000 Leaflet	5998	
A2	1	Mark 15 E with Calibration Chart	1298	
A3	1	Mark 15 HPC	12021	
A4	1	Mark 15 VHP	1278	
A5	1	Mark 15 GWP	29172	
A6	5	Crystals: (750, 6190, 5500, 5145, 3150)		
1001	1	Small Rubber Covered Wire		
1	2	Small Egg Insulators		
1	1	Delivered box and wire		
1	1	616 Valve		
1	1	621 "		
1	1	625 "		
1	1	622 Valve		
1	1	Pair of Headphones with P20 Plug		
1	1	Small Microphone		
2	2	1 and 2 Black Rubber plugs		
1	1	HP/PC adaptor and 1 30 adaptor		
1	1	Continental 2-pin plug + 2 P06 Plugs		
2	2	Pilot Lamps		
1	1	Spare Filter		

DM 1975 A1-6

FOR USE OF COMMOB ONLY

P 4746

MOST SECRET

N/1031.
17.11.45. 153/1, 3/2

Source: TORID
Date of Information: 16.11.45.
Date of Receipt: 17.11.45.

Verifikasjonsnotat: Hour of Observation: 2130 G.M.T.

2 cargo ships of 2,500/5,000 tons, loaded.
1 tanker under 2,000 tons, in ballast.
Escort: 2 armed trawlers.
Course: South.
Speed: 8 knots.

MOST SECRET

F.O.D.
N/1016.
16.11.45. 1524/1, 2/1

Source: TORID.
Date of Information: 11.11.45.
Date of Receipt: 11.11.45.

The times of persons' observation of 1 tanker and 2 time of passing HIRKENLID (North 62° 13' East 00° 10').

WOLVENLUND is being used as a conveyance to some extent DALSFJORD, instead of AALSBUH.

Descriptions of ships course will be given previously (by HAGA-).

1/11/45

Kopier av utstyrsliste, telegram og koder.

ker og drev sammen med søstrene småbruket. De hadde nøst, båtstø og kai. Det var plattinger til tørking av klippfisk på land og tett med fiskeplasser i sjøen utenfor.

Lars og familien hans var vel det man den gang ville ha kalt velstandsfolk. De hadde ingen handelsmann å springe til hver dag for å få brukt opp pengene. De hadde fått elektrisk lys i 1924, men hadde ikke telefon. Ingen rutebåt anløp. I 1955 ble så holmen fraflyttet. Lars hadde giftet seg, og med kone og barn i huset gikk det ikke lenger.

Som fyrvokteren på Erkna hadde Lars hatt besøk vestfra tidligere og hjulpet folk videre. Men en hemmelig agent boende i huset – det var noe nytt. Søstrene var fullt klar over hva jeg drev med. Mor hans trodde at jeg var rømt fra arbeidstjenesten. Hun var skrøpelig og lå for det meste til sengs.

Jeg kom til Torholmen natten til den 1. september 1944 og ble der i innpå 6 måneder. Jeg hadde radiokontakt med London fra første dag.

Torholmen var på mange måter et godt valg. Ingen tysker ville tro at en SIS-agent ved sine fulle fem ville være frekk nok til å slå seg ned på en liten holme uten mulighet for retrett. Men hvis senderen ble peilet inn av tyskerne og de først gikk i land, ville jeg være solgt.

Nærmeste bebodde øy, Kalvøya, lå et par kilometer borte. Det var like langt inn til Hamnsund på fastlandet. Hvis jeg holdt meg innendørs så lenge det var dagslys, var jeg derfor sikker på at jeg ikke skulle bli sett av fremmede.

Jeg bodde på et vestvendt skråværelse på loftet. Fra vinduet hadde jeg god utsikt over skipsleia og innseilingen til Ålesund havn 5-6 kilometer borte. Fra en takglugge kunne jeg – når jeg stod på en gammel skolepult – ha utsyn over skipsleia i flere mils lengde nordover. Men jeg kunne bare observere i dagslys, og dagene ble kortere og kortere.

Jeg tilbrakte dagen ved et lite bord på loftsværelset mitt

– ved vinduet med kikkerten rettet mot skipsleia, over kodeboka eller ved radiosenderen.

Til kodingen brukte jeg en chifferbok med helt tilfeldig tallmateriale, satt av en maskin som hadde kastet tallene hulter til bulter. Det fantes bare to eksemplarer av boken. Det ene hadde jeg. Det andre hadde sentralen i London, som jeg korresponderte med.

Jeg brukte et såkalt Mark VII sett, det minste radiosettet SIS hadde under krigen. Det bestod av en liten stålboks, ca. 20 cm bred og 10 cm høy og veide mindre enn 2 kilo. Boksen inneholdt både sender og mottaker og alt nødvendig tilleggsutstyr, som telegrafnøkkel, antenneråd og høretelefoner. Jeg plugget settet direkte til lysnettet og brukte innendørs antenne. Det fungerte utmerket på dagtid. Om natten var det imidlertid for svakt til at jeg kunne oppnå kontakt.

Ensomt liv

Jeg var hele tiden frisk og sov godt. Men det ble unektelig et noe ensomt og til tider ensformig liv – og en noe ensidig kost. Det var fisk og krabbe 13 måltider i uken, til non alle hverdager og til kvelds alle dager – og kjøtt til middag på søndagene. Etter at det var blitt mørkt, tok jeg meg gjerne en tur over holmen. Det var eneste anledning jeg hadde til frisk luft og mosjon. Men etter som ukene og månedene gikk, ble gå-turene sjeldnere og stadig kortere.

Jeg var ikke egentlig redd, men jeg var alltid på vakt. En uvant lyd, en ny og fremmed skygge i skinnen av månen kunne få meg til å skvette. Jeg hadde alltid revolveren i lommen. Hadde jeg før holdt hardt om den, grep jeg nå dobbelt hardt.

Den eneste avvekslingen var når Sverre og Johan kom på be-

søk. De kom og reiste med en liten motorbåt, alltid ved natte- tid. De brakte meldinger av ymse slag. De fortalte siste nytt om tyskerne og Gestapo.

Det hendte fra tid til annen at Lars og jeg – en sjelden gang jeg alene – tok robåten ut til Blindheimsvika på Vigra der Sverre og Johan bodde. Vi hadde alltid ærend. Det var en rotur på 10 kilometer hver vei i mørket. På veien måtte vi passere skipsleia.

En natt befant Lars og jeg oss i robåten midt i leia da vi plutselig hørte maskindur. Det ble en revne i skydekket, og en mørklagt tysk konvoi dukket med ett frem i lys av månen. Det var som svarte vegger plutselig reiste seg mot oss. Da rodde vi så blodet bokstavelig talt «fra neglene sprang».

En annen natt hadde jeg sammen med Sverre og Johan vært ut til Erkna for å hente nye forsyninger. Vel tilbake i Blindheimsvika skulle motorbåten fortøyes. Jeg holdt med den ene arm rundt masten og med den andre hånd i båtshaken og fikk fast krok i fortøyningsbøyen. Det var min jobb. Det hadde imidlertid blåst opp, og båten vugget kraftig i bølgene. Men jeg slapp ikke taket, hverken i masten eller i båtshaken – med den følge at masten knakk og gikk overbord og jeg med den. Jeg havnet mellom masten og båtsiden og ble presset inntil båten. Og slik hadde det seg at Sverre og Johan fikk halt meg ombord igjen.

Fikk ikke svar

I begynnelsen av oktober hadde jeg for øvrig fått melding fra de to om at tyskerne allerede var klar over at en fiendtlig skipsradiostasjon var blitt opprettet i Ålesunds-området, og at de var i ferd med å peile den inn. Jeg forespurte London pr. telegram om hvor stor peilefaren var, men fikk ikke noe svar.

Det var faktisk forholdet til nettopp London som i de første

månedene skapte flest bekymringer og satte nervene mine på de alvorligste prøver.

Den 24. oktober 1944 ble lokalrutebåten «Eira» angrepet av allierte fly da den skulle legge ut fra Kjerstad i Haram for å krysse skipsleia over til fastlandet. 5 fly kom i bølger. Det ble kastet bomber mot båten og pløyd over dekket med mitraljøseild. Det ble skutt på mennesker som var havnet i sjøen. Angrepet varte i 20 minutter, til «Eira» tok grunn på fastlandssiden. 15 ble drept og et stort antall såret. Det var ingen tyskere med båten, bare vanlig ferdafolk.

Jeg var opprørt og sendte dagen etter et telegram til London hvor jeg gjorde rede for det som hadde hendt. Jeg ga beskjed om at hvis et tilsvarende overgrep skulle gjenta seg i mitt distrikt, ville radiostasjonen HAGA bli stengt for resten av krigen. Jeg fikk ikke noe svar. Men noen gjentagelse av «Eira»-episoden fant heller ikke sted.

I dag vet jeg at angrepet mot «Eira» var ledd i en større operasjon i Ålesunds-området. Et britisk hangarskip lå 40 kilometer vest fra Vigra. Omkring 30 Mosquito jagerbombe-fly gikk til angrep på kystradiostasjoner, på kanonbatterier, på tyske skip i Breisundet – og altså på vesle «Eira».

I dag vet jeg også at det allerede da forelå klare allierte bestemmelser om at lokalbåter under 500 bruttotonn – som seilte alene og var ubevæpnet – under ingen omstendighet skulle angripes. Om flygerne hadde fått beskjed, vet jeg ikke.

Tyske matlagre

Oktober gikk. November kom. En dag fikk jeg beskjed fra London om å skaffe til veie opplysninger om tyske lagre av matvarer i distriktet. Jeg ble unektelig noe forbauset. Jeg hadde oppfattet det slik at min jobb bestod i å passe på skipstra-

fikken og den alene. Militær etterretningstjeneste hørte inn under Kompani Linge. Jeg drøftet saken med Sverre og Johan, og vi ble enige om likevel å påta oss oppdraget. De to skulle dekke landdistriktet og jeg Ålesund by. Jeg dro til byen i julen og fikk etablert de nødvendige kontakter. Ved årsskiftet kunne jeg melde at alt nå var i orden, og at de første rapporter ville bli sendt med Shetlandsbussen som jeg hadde avtale om å møte i førstningen av januar.

Denne avtalen hadde seg slik: Dagene var blitt kortere og nettene lengre. Den daglige tid for observasjoner og sending hadde skrumpet stadig inn. I tillegg kom at det ble slutt på at skipene gikk om dagen.

I dag vet jeg at det var admiral von Schrader i Bergen, sjef for den tyske marine i Vest-Norge, som på grunn av stadig flere angrep av allierte fly og sjøstridskrefter høsten 1944, hadde lagt ned forbud mot trafikk i dagslys uten særskilt tillatelse.

Da jeg likevel var i Ålesund i julen, hadde jeg oppsøkt en gammel medarbeider fra min tid i den illegale presse. Han hadde kontakter på Havnekontoret og lovet å sende meg regelmessige lister over skip til og fra Ålesund og – når mulig – forhåndsmeldinger om skipsavganger fra havnen. En mellommann på Valderøya skulle bringe listene og meldingene til Torholmen ved nattetid. Han hadde lisens til å reise rundt med båt for å kontrollere at bestemmelsene om blanding ble overholdt.

Hvis jeg skulle nå frem til London før forhåndsmeldingene var blitt for gamle, var det imidlertid tvingende nødvendig at jeg fikk en sterkere sender slik at jeg kunne oppnå radiokontakt etter at det var blitt mørkt. Jeg ba derfor om å få et Mark XV sett sendt over fra Shetland så snart som råd. Settet var tungt og uhåndterlig. Det bestod av tre deler, en sender, en mottaker og en transformator. Vekten var over 20 kilo. Men det hadde en stor fordel i forhold til Mark VII: Med Mark XV ville jeg være garantert forbindelse med London også ved nattetid.

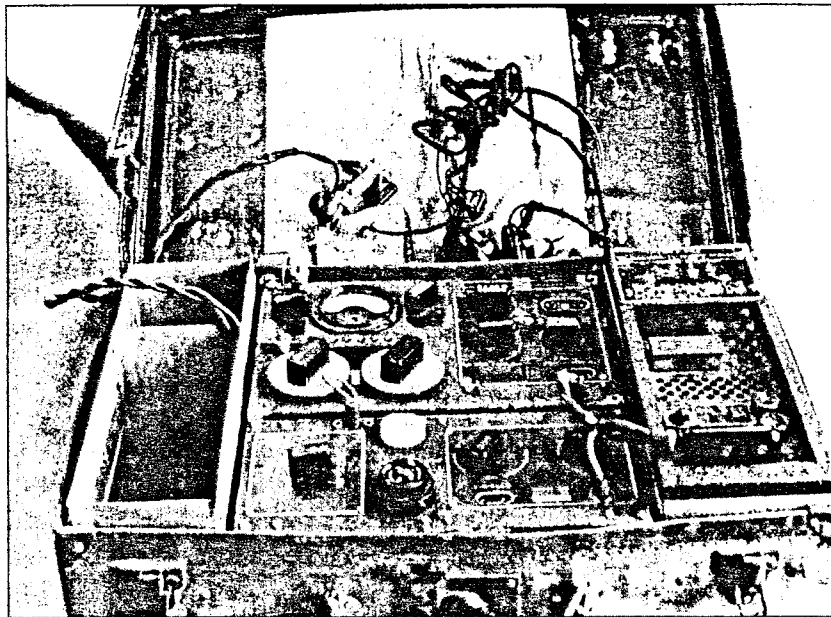
Jeg fikk straks positivt svar på min anmodning, og et møte med Shetlandsbussen ble avtalt til natten til den 11. januar 1945. Det skulle finne sted i Skorpesundet, et trangt sund mellom to av øyene ytterst på Sunnmørskysten.

Et par-tre dager før møtet skulle finne sted, mottok jeg to telegrammer fra London. Det første refererte til min melding om at det nå var i orden med oppgaver over tyske matvarelagre. Telegrammet lød kort og godt: «Do not go wild goose chasing. Concentrate on your job which is shipping.» («Beveg deg ikke ut på viddene. Konsentrer deg om din jobb som er skipsmeldinger.»)

Det andre telegrammet fortalte at allierte fly hadde minelagt Skorpesundet i uken som gikk, og at vi måtte regne med tyske minesveipere og vaktbåter i farvannet omkring. Shetlandsbussen var likevel villig til å komme. Var vi?

Jeg reagerte sterkt – meget sterkt – på de to telegrammene som kom på en og samme dag. Hvorfor hadde nå London bedt meg om å innhente oppgaver over tyske matvarelagre? Det var ikke mitt påfunn. Og hvorfor var nettopp Skorpesundet blitt minelagt? Det lå langt utenom enhver allfarvei for skipsfarten.

Jeg oppsummerte min reaksjon i følgende korte telegram: «Enten er jeg gal eller dere.» Om kvelden rodde jeg ut til Sverre og Johan, og vi diskuterte saken. Vi ble enige om at når Shetlandsbussen var villig til å komme, skulle ikke vi være dårligere. Jeg bekreftet derfor dagen etter at avtalen om møtet ville bli opprettholdt også av oss.

*En illegal sender / mottaker av type 3 Mark II.
Denne var utviklet av SOE for bruk over større avstander.
Senderen kunne brukes både på lysnettet og batteri.*

Nytt radiosett

Det var Indolf Godøy fra Godøya som denne gangen skysset oss. Vi møtte ingen minesveipere eller vaktbåter i eller omkring Skorpesundet. Vi støtte heller ikke på noen miner. Vårt møte med ubåtjageren «Vigra» fant sted som avtalt. Shetlands-Larsen fikk med seg tilbake de opplysningene om tyske matvarelagre som jeg hadde innhentet. Jeg sendte også med en statusrapport og la til orientering ved en kopi av sjøforklaringen etter angrepet mot «Eira». Sjøforklaringen plasserte ansvarsforholdet helt entydig hos de britiske flygerne.

Jeg fikk ikke bare det nye radiosettet, men også nye forsyninger. «Vigra» returnerte til Shetland, og vi dro med Indolf til

rors utenskjærs til Erkna og losset der. Mørkere kunne det ikke ha vært. Mer urent kan et farvann ikke være. Større sjømannskunst enn Indolf utviste den natten, kan ingen ha prestert.

Forklaringen på de to telegrammene som hadde fått det til å koke over for meg, fikk jeg først da jeg var tilbake i London i mars. Telegrammet om tyske matvarelagre var ved en ren forbytning blitt sendt til min stasjon i stedet for til Kompani Linge-stasjonen i distriktet! Telegrammet om mineleggingen av Skorpesundet skyldtes en ren misforståelse. Det er 15 sund eller øyer langs norskekysten som heter noe på Skorpa, og det var et Skorpesund rett vest for Florø som var blitt minelagt!

Dessverre fikk jeg aldri brukt Mark XV. Settet måtte gjemmes i en steinrøys kort tid etter at jeg var kommet tilbake til Torholmen. Det hadde seg slik:

En sabotør kunne holde seg i skjul før og etter at jobben var gjort. En radioagent kunngjorde at han var til stede hver eneste gang han sendte.

Kompani Linges telegrafister fikk instruksjon og opplæring med hensyn til faren for å bli peilet inn. De hadde instruks om å flytte etter få uker til et nytt sted for å forsinke eller avverge faren.

I SIS fikk vi ingen opplæring om peilefaren og ingen instruks om å flytte. Jeg hadde som tidligere nevnt, allerede i oktober forespurt London om faren for å bli peilet inn, uten at jeg hadde fått noe svar.

Jeg hadde i min statusrapport, sendt med Shetlands-Larsen den 11. januar, redegjort nærmere for min utsatte stilling.

Torholmen var i en avstand av 5-10 kilometer omgitt av 3 peilestasjoner på land: på Vigra, på Giske og på Aksla i Ålesund. 3 kamuflerte fiskefartøyer med peileapparater om bord patruljerte til stadighet skipsleia og Ellingsøyfjorden og Grytafjorden nord for Ålesund.

Den best kjente og mest beryktede av disse peilebåtene var «M 50 VS», med norsk skipper og mannskap og med tyske soldater med avansert peileutstyr ombord. Jeg hadde fått nøyaktig beskrivelse av hvordan båten så ut.

Jeg hadde i statusrapporten igjen bedt London om en vurdering av peilefaren, og om jeg burde ta sikte på å flytte. Jeg fikk ikke noe svar på denne forespørselen heller.

I dag vet jeg at det fra spesialutstyrte store stasjoner i Polen, Tyskland og Frankrike ble lyttet døgnet rundt og foretatt krysspeiling av enhver ny sender som opptrådte i eteren. Det var ikke mulig å sende uten at signalene ble oppfattet like godt av tyskerne som av britene. Og en radio-operatørs nøkkelslag var like avslørende for den enkelte som fingeravtrykk er det.

Resultatet av den grove krysspeilingen ble en trekant som viste hvor senderen var plassert rent geografisk, f.eks. i Vest-Norge. Så kunne den mer finmaskede krysspeilingen begynne for å begrense letingen til et bestemt stykke av norskekysten, f.eks. til Ålesunds-området. Gestapo og Wehrmacht i Ålesund ville bli alarmert og lokale peilestasjoner, peilebiler og peilebåter mobilisert.

I tillegg ville spesialopplært mannskap med små bærbare apparater bli satt inn. Hvis man ved denne detaljpeilingen oppnådde å komme innenfor en avstand av 1,5-2 kilometer fra en sender mens sendingen pågikk, ville man befinne seg innenfor det såkalte «jordbølge»-området hvor nøkkelklikkene slo avslørende igjennom radio- og peileapparater. Spillet ville vanligvis være slutt.

Tyskere med kikkert

I begynnelsen av januar kunne Lars fortelle at 4 tyske soldater hadde gått på ski over Gamlemsveten på fastlandet innenfor

Torholmen. De hadde hatt gode kart med seg og hadde undersøkt alle hyttene i området grundig.

Sverre og Johan kunne på samme tid fortelle at Gestapo vurderte å ta ut hovedsikringen for strøm-forsyningen til de enkelte øyene nord for Ålesund mens sendingen var i gang. Hvis senderen var tilknyttet nettet, håpet de på den måten å kunne lokalisere den.

Jeg fortsatte å sende. London svarte fortsatt ikke på mine forespørsler.

Så en morgen ved månedsskiftet januar/februar satt jeg ved bordet foran loftsvinduet mitt. Jeg satt der med hodetelefonene på og tikket. Varslingssansen – hørselen – var naturlig nok konsentrert om å sende og å ta imot morsesignalene i form av prikker og streker. Jeg var midt i et lengre telegram da jeg kom til å kaste et blikk ut av vinduet og så en båt dukke frem bak vestpynten av Torholmen. Det var «M 50 VS». Den måtte ha ligget i en vik vest for Torholmen om natten, i skjul av pynnten - og nå kom den for full fart med kurs rett mot båtstøa. Det stod tyskere med kikkert på dekk.

Jeg avsluttet sendingen så fort jeg kunne uten at det skulle virke påfallende for dem som lyttet og peilet. De befant seg for lengst innenfor jordbølge-området. Jeg pakket sakene mine i en sekk og lot Lars få sekken. Han hadde også sett båten. Sekken tok han med seg ut og gjemte den mellom noen forblåste busker, idet han passet på at han hele tiden hadde huset mellom båten og seg.

«M 50 VS» kom stadig nærmere. Men ca. 30 meter fra støa svingte den plutselig av og fortsatte med samme fart til den stoppet ved kaia i Hamnsund. Der la den seg fore. Den lå der neste dag. Da hadde den fått forsterkning av de to andre peilebåtene som patruljerte Grytafjorden.

Det var tydelig at mine dager på Torholmen nå var talte. Den første tåkenatt sa jeg farvel til Lars og familien hans. De

hadde stelt vel med meg. De hadde aldri klaget og aldri bedt om noe. De trakk nok likevel et lettelsens sukk da jeg forsvant i nattemørket og tåkehavet sammen med Sverre og Johan. De to hadde fått beskjed og var kommet med båt for å evakuere meg.

Jeg hadde bare Mark VII, kikkerten og revolveren med og skulle først hjem til Sverre og Johan på Vigra. Alt som kunne vise tilbake til meg på Torholmen, var senket i sjøen eller godt gjemt i en steinrøys.

Den 19. februar kunne jeg så gjenoppta sendervirksomheten, denne gang fra Godøya. Jeg hadde fått midlertidig tilhold hos Indolf som jeg kjente fra mottaket i Skorpesundet vel en måned tidligere. Indolf drev landhandel og poståpneri. Jeg bodde på et østvendt kvistværelse i huset til hans mor, med utsikt til såvel Ålesund havn som til nordgående og sydgående skipslei. Også her var jeg rømling fra arbeidstjenesten. Så snart våren kom, var det meningen at jeg skulle trekke opp i fjellet på Godøya med senderen min og innrette meg der på eremittvis.

Jeg hadde nemlig tenkt å stå i jobben til ut august måned. I de lyse sommernettene var det jo stans i all båtforbindelse over Nordsjøen. Jeg levde bare i nuet. Jeg kunne ikke forestille meg at krigen noen gang skulle ta slutt.

Men så begynte jeg faktisk å føle trang til luftforandring. Jeg ønsket også å få oppklart de misforståelsene som hadde oppstått mellom SIS og meg, og å få avklart forholdet mellom Kompani Linge og Milorg på den ene side og meg på den annen side. Det gjaldt også dobbeltrollen til Sverre og Johan i det farlige spillet.

Sverre hadde heller ikke noe imot en tur til London. Han hadde aldri reist med tog eller fly. Han hadde aldri sett en større by enn Ålesund. Og han hadde som jeg et sterkt ønske om en avklaring av dobbeltrollen.

Fristelsen var ikke til å motstå, og jeg bad om at det måtte

komme en båt fra Shetland for å hente oss. Men vi måtte garanteres tilbakereise til Norge innen 3 uker. Lenger turte ikke Sverre være fraværende fra snekkerverkstedet sitt på Vigra uten at det ville forårsake folkesnakk.

Det kom positivt svar fra London, og natten til den 5. mars 1945 ble Sverre og jeg skysset av Johan ut til møtestedet som denne gang var mellom Runde og Remøy.

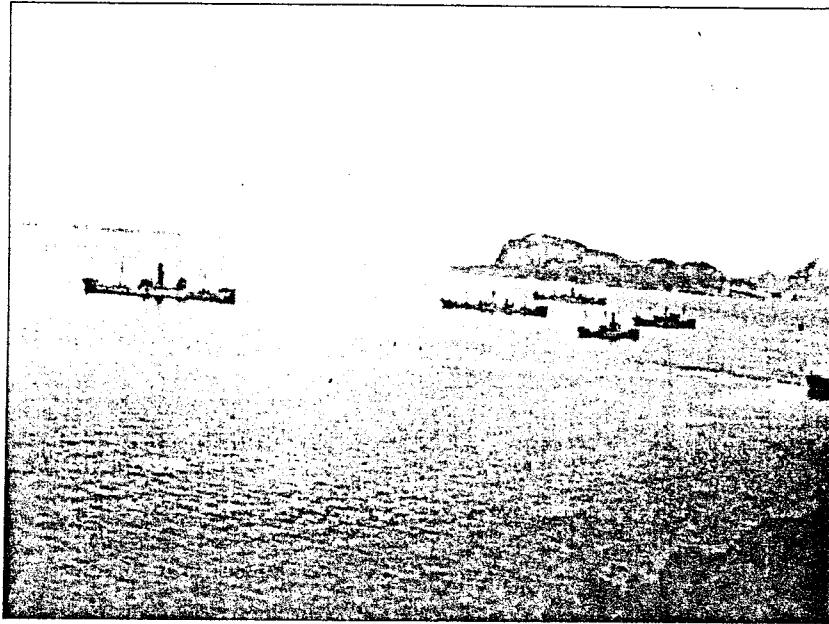
Før vi sa på gjensyn til Johan og steg ombord i «Vigra», som var kommet for å hente oss, avtalte vi særmeldinger over den norske sendingen i BBC, slik at han skulle vite når vi kom tilbake og hvor han skulle plukke oss opp.

Radiostasjonen HAGA hørte historien til

De tre radiostasjonene som SIS hadde hatt mellom Florø og Trondheim til å rapportere den tyske skipstrafikken, var alle blitt peilet inn av tyskerne i løpet av årets første ti uker i 1945. En stasjon utenfor Florø var tatt og en telegrafist drept. Telegrafistene på de to andre stasjonene hadde lyktes i å unnsnippe og i å vende tilbake til England. Det var brødrene Ole og Tore Sneffjellå som hadde ligget i Oksavika på Gurskøy – og det var altså jeg.

Stadt-havet mellom Ålesund og Måløy var det åpne havstykke i Norge som lå nærmest britisk område, og som egnet seg best for allierte fly- og flåteaksjoner. Det var en uholdbar situasjon for britene at de ikke lenger hadde noen radiostasjon til å overvåke skipstrafikken over Stadt.

Under oppholdet mitt i London ble det derfor bestemt at jeg snarest skulle reise hjem for å opprette en stasjon i fjellet opp for Vartdalsfjorden. Jeg skulle sende meldinger til England om alle tyske skip som passerte, sydover før de gikk ut i åpent hav ved Stadt eller nordover før de måtte gå over det åpne havstykke på Breisundet vest for Ålesund.

*Konvoi for anker på Valderhaugfjorden. Vi ser mot Ellingsøya, og bildet er sannsynligvis tatt fra Storhaugen-området. Torholmen ligger bak i nordøstlig retning.
(Foto: Gave fra Maien Steinsvik, utlånt fra Aalesunds Museums arkiv)*

Det ble videre bestemt at Sverre og Johan fortsatt skulle arbeide for meg, men samtidig gi Kompani Linge og Milorg en håndsrekning når det var nødvendig. De skulle altså – etter SIS-ledelsens bestemmelse og med vårt samtykke, men mot SOE-ledelsens vilje – fortsatt tjene to herrer, med alt hva det innebar av dobbelt fare for opprulling.

TURID, som ble navnet på den nye stasjonen min, var planlagt som en døgnåpen stasjon. I tillegg til å rapportere skipstrafikken til og fra Stadt-havet skulle jeg sende værrapporter 2 ganger om dagen. Jeg måtte ha med en medhjelper, og Karsten Devold ble tatt ut. Han hadde deltatt som frivillig i

Vinterkrigen i Finland i 1939-40 og hadde tjenestegjort i 5 år i Den Norske Brigade i Skottland.

Det sies at ting har en tendens til å hope seg opp til samme tid slik at alt kommer på en gang. Slik gikk det med TURID. Alt hopet seg opp og gikk galt fra første stund.

Det begynte allerede på Shetland. Vi hadde avtalt særmeldinger over BBC slik at Johan skulle vite når og hvor vi kom tilbake. «Skaldar kvad i desse grender» var meldingen om at vi ville være ved Erkna om to døgn. Hvis denne meldingen kvelden etter ble fulgt opp med «Eg veit ei bygd der inne», betydde det at vi hadde forlatt Shetland, og at Johan kunne vente oss kommende natt.

Helgedagsfreden

Det som i første omgang gikk galt, var at de to særmeldingene ble liggende over et døgn i BBC, og at avreisen fra Shetland derfor måtte utsettes tilsvarende. Ubåtjageren «Vigra» kunne runde Erkna først natten til den 27. mars. Det var natten til en søndag, og «Vigra» og Johan ble alene om å bryte helgedagsfreden.

Mannskapet på ubåtjageren hjalp oss med å få sakene på land. Alt det løse utstyret ble stuet inn i et lite oljehus ved sjøen, og en medbrakt liten motorsnekke ble satt inn i et nøst på øya. «Vigra» kunne allerede etter en time vende tilbake til Shetland.

Johan var ikke i humør. Han hadde måttet bryte helgedagsfreden. Sverres fravær fra snekkerverkstedet på Vigra hadde forårsaket bygdesladder. Tyskerne hadde foretatt en nattlig razzia i nøst og uthus på Torholmen. Og allierte fly hadde skutt fyret på Erkna i brann siden sist. Fyrvokteren hadde forlatt øya, og tysk inspeksjon av skaden kunne ventes når som helst.

Sverre og Johan dro hjem til seg i ly av nattemørket, mens Karsten og jeg stod igjen. Sverre hadde en kjenning på Vartdal, en veivokter som het Knut Flåskjer, som han håpet kunne hjelpe til med opprettelsen av radiostasjonen der. Sverre skulle allerede samme dag reise for å snakke med Knut.

Knuts søskenbarn og nabo, Sverre Flåskjer som var lærer, fortalte sommeren 1945 om dette:

«Den første kontakt fikk jeg med TURID den 27. mars 1945 da Sverre Roald kom til gården Flåskjer kl. 11 med motorbåt. Han søkte først forbindelse med Knut Flåskjer og forega at han ville kjøpe bjørketømmer. Men i stillhet fortalte han at han hadde i oppdrag å finne et sted hvor to menn kunne oppholde seg og sende rapporter om tysk skipsfart m.m.

Knut spurte så meg om jeg ville hjelpe til. Etter å ha tenkt over det et øyeblikk lovet jeg å gjøre det vesle jeg kunne. Det ble avtalt at neste kveld den 28. kl. 21 skulle Sverre Roald komme tilbake med de to.»

Til Vartdal

Jeg var ikke særlig godt til mote, den dagen Karsten og jeg tilbrakte på Erkna. Vi gikk over og sjekket restene av mitt gamle lager i Sauehola. Jeg gikk også over utstyret i oljehuset og søkte å prioritere sakene etter når behovet for de forskjellige ting ville melde seg.

Om kvelden kom havskodda sigende, og vinden frisknet på. Sverre og Johan Roald kom først kl. 3 neste morgen. På grunn av det opp-piskede havet og dragsuget rundt Erkna hadde det vist seg umulig å komme inntil land med motorbåten. De måtte bruke robåt. Det viste seg heller ikke mulig å få satt vår medbrakte motorsnekke på sjøen. Vinden økte fortsatt på, og

vi måtte konsentrere oss om i første omgang å få med bare det absolutt nødvendige. Vi måtte bære det fra oljehuset en snau kilometer tvers over øya til nøstet som lå i en liten vik på lesiden. Derfra fraktet vi det over i motorbåten ved hjelp av en medbrakt gummiflåte som vi blåste opp og halte frem og tilbake med en line.

Tiden gikk fort, og vi kom oss ikke ut fra Erkna før det hadde lysnet av dag. Faren for at tyskerne kunne ha observert våre merkelige bevegelser fra sine befestninger, peilestasjoner og vaktstasjoner på øyene innenfor var så absolutt til stede. Vi satte derfor kurs mot fiskebankene utenfor og la oss fore der til ut på dagen. Intet skjedde. Kursen ble igjen lagt om og Johan satt i land på Vigra. Vi andre fortsatte forbi Ålesund og sydover langs skipsleia til vi etter mørkets frembrudd befant oss i Vartdalsfjorden. Der gikk Knut og Sverre Flåskjer langs riksveien og loste oss til en landingsplass ved Kataneset nord for Rjåneset ved hjelp av signaler fra en lommelykt.

Jeg lar igjen Sverre Flåskjer fortelle:

«Kl. 21.30 den 28. mars la båten til opp under land på et sted som heter Katanes, litt ut for Ørstafjorden. Utstyret kom på land og ble båret et stykke opp fra sjøen og kamuflert. Det aller viktigste ble tatt med et stykke opp om riksveien og gjemt. Vi prøvde å orientere våre nye venner om det terreng de nå stod midt oppe i, men det var vanskelig da det var tungskyet og litt småregn. Vi reiste så hjem kl. 2 morgen og avtalte samme møtested den 31. mars.»

Under åpen himmel

Og der stod Karsten og jeg igjen i mørket, i et for oss ukjent og ugjestmildt terreng. Riksveien forbi Rjåneset gikk langs fjor-

den. Fra veien steg fjellet bratt til en høyde av 800 - 1 000 meter. I dette terrenget skulle vi nå orientere oss og finne et sted hvor radiostasjonen kunne etableres. Vi hadde bare natten til rådighet, for om dagen var riksveien til stadighet trafikkert av bygdefolk og tyskere.

På Berkneset tvers over Ørstafjorden, ca. 5 kilometer borte, lå et tysk kystfort med fire 10,5 cm. kanoner og en bemanning på rundt hundre. Om natten sveipet lyskasterne fra batteriet over fjellsiden. Om dagen drev tyskerne med innskyting av kanoner. På fjorden gikk en båt med lekter som var målskive på slep.

Også her på Rjåneset forfulgte uhellet oss fra første stund. Vi kunne av terrengmessige og sikkerhetsmessige grunner ikke sette opp telt, men måtte ligge under åpen himmel i ly av noen einerbusker. Vi fikk ikke varmt å spise eller å drikke, for primusen streiket.

En av de første nettene var Karsten og jeg på vei opp den ulendte fjellsiden da han gikk seg fast. Han måtte la ryggsekken med soveposen gå, og vi fant den ikke igjen. En gammel ryggskade som han hadde pådratt seg under Vinterkrigen i Finland, gikk opp, og han var i tiden som fulgte, sterkt hemmet av skaden.

I den følgende uke – påskeuken – lå vi under åpen himmel, to mann i én sovepose, i regn og sludd og blåst. Og det som verre var: Vi fant ikke noe sted som egnet seg for en radiostasjon. Vi krøp, og vi klatret i mørket, men fjellsiden var for bratt og uoversiktlig og buskaset for ugjennomtrengelig.

Nå kom Sverre Flåskjer oss til unnsetning. Vi hadde hatt et kort møte med Knut og ham den 31. mars. Siden var de blitt borte for oss – og vi for dem. Vi hadde gått om hverandre i mørket og i det ufysiske været. Under letingen etter oss hadde imidlertid Sverre kommet over det han mente måtte være det ideelle sted for oss.

Radiostasjonen TURID etableres

Vi fant hverandre igjen natten til den 4. april, og Sverre fulgte meg nå til stedet. Første del gikk i et noe slakt terreng. Så måtte vi forsere en steinur og kravle over et svaberg før det ble virkelig bratt. Stedvis måtte vi krype på alle fire og hale oss opp.

Sverre hadde ført meg til et lite platå ca. 250 m.o.h., rett opp for Vartdalsfjorden og skipsleia. Platået var bevokst med fjellbjørk og einerkratt. Foran platået bar det utfor og rett ned. Bakom reiste en fjellhammer seg.

Sverre Flåskjer hadde hatt rett. Stedet var ideelt for formålet. Ingen ville av seg selv kunne finne opp. Ingen ville kunne få øye på oss, hverken fra sjø, fra land eller fra luften. Telt ville en kunne se først på få meters avstand.

Samtidig bød platået på ypperlige muligheter for observasjon av alle fartøyer som gikk forbi. Skipsleia lå mindre enn en kilometer under og borte. Vi hadde utsyn ikke bare over Vartdalsfjorden og Rovdefjorden, men også over innløpene til Ørstafjorden, Voldsfjorden og Syvdsfjorden. Alle de tre fjordene ble brukt til gjemmede for tyske konvoier om dagen. Da lå skipene i ro. De lå kloss inntil fjellsiden slik at de var vanskelige å angripe fra fly. Om kvelden kastet skipene loss og seilte. I de lyse vårkvelder kunne vi observere dem.

Ingen skip ville kunne passere forbi platået uten at vi så eller hørte dem. Dur fra maskin eller motor ga gjenlyd mellom fjellsidene på begge sider av Vartdalsfjorden.

Og her på platået ble nå radiostasjonen TURID etablert.

Utrustning

Først gjaldt det å få brakt utrustningen opp den bratte atkom-

*En eskorte med tyske marinebåter på vei inn Aspevågen. Lasteskip ligger for anker lengre inne. Erling Rønneberg kunne ikke følge begivenhetene her inne i vågen, men før eller senere ville han registrere dem når de passerte.
(Foto: Jørgen J. Aasen, utlånt fra Aalesunds Museums arkiv)*

sten. Sverre og Johan Roald hadde vært nye turer til Rjåneset med utstyr og proviant fra Erkna, og alt skulle nå bæres opp. Det var mange steder vanskelig å komme frem i mørket med tunge pakninger. Bjørkeskogen og einerkrattet var så tett at vi måtte rydde vei med øks. Vi trengte mer bærerhjelp, og gårdbrukeren Jostein Kleiva ble vervet. Han ble vår tredje mann på Vartdal.

To og en halv uke etter ankomsten til Rjåneset var det mestebåret opp til plataet, leiren var rigget til, og TURID var klar til å operere. Et stort telt fungerte som oppholdsrom og soveplass for Karsten og meg og ga ly for vær og vind. I et mindre telt ble selve radiostasjonen montert. På en trerot like ved teltveggen stod dynamoen. Her var det ikke som på Torholmen,

bare å knytte seg til strømmettet. Senderen var batteridrevet, og batteriet måtte lades med håndsveiv.

Den 14. april kunne jeg sende det første telegrammet til London. Det anga den nøyaktige posisjon for konvoiene når de passerte Berkneset (62°13' nord, 05° 57' øst). Neste telegram fulgte samme kveld. Det fortalte at kl. 21.30 G.M.T. hadde to lasteskip, hvert på 2500 - 3000 tonn med last, og et tankskip under 3000 tonn i ballast, passert for sydgående, eskortert av to armerte trålere, med en fart på 8 knop.

Kortvarig glede

Fra nå av ble alle forbipasserende tyske skip og konvoier meldt av. En time etter at de hadde passert Berkneset, visste London det og kunne gi melding videre til fly- eller flåtestyrker som måtte befinne seg i angrepsposisjon utenfor kysten. Hver morgen og kveld sendte jeg værrapport med angivelse av skydekets høyde, vind- og nedbørforhold m.v.

Men gleden ble kortvarig. HAGA hadde hatt radiokontakt med London i 6 måneder. For TURID ble det en brå slutt etter 6 - seks - dager.

Sverre Flåskjer var den som hadde vært til størst hjelp og støtte for Karsten og meg. Siste gang han kom, var natten til torsdag den 19. april. Han hadde med nysilt melk og nybakt brød og kunne fortelle at Sverre Roald hadde ringt ham samme kveld og sagt at han ville komme en av de første dagene med de siste rester av utstyret fra Erkna.

Lite ante jeg da at faren skulle komme fra den kanten – så fort.

Vi hadde en regel i motstandsbevegelsen: Så snart noen ble ar-

restert, skulle alle varsles som kom i faresonen. Den arrester-te skulle holde tett i minst 24 timer. Dette skulle gi tilstrekke-lig tid for de andre til å gå i dekning.

I mitt tilfelle sviktet regelen denne gang totalt.

Livsfarlig samrøre

Historikeren Ragnar Ulstein forteller i boka «Småsamfunn i storkrig»

«SIS-agentane hadde hatt vanskar med å finne ein høve-leg stad for stasjonen oppe i fjellet, og det hadde drege ut før dei kom i gang med sendingane. Sverre Roald hadde sett seg ned og skrive ein rapport om desse vanskane, og han hadde samla ein del andre dokument som han ville sende over med ein ubåtjagar 19. april.»

Natten mellom den 19. og den 20. april skulle Sverre nemlig ta imot en ubåtjager som kom med våpenlast til Kompani Linge og Milorg. Han skulle før mottaket melde seg for Milorg-sjefen i Ålesund for å få med seg en rapport som skulle leveres om-bord i ubåtjageren. Den 19. april var det imidlertid etter ordre fra sjefen for Gestapo, general Rediess, satt i gang en storak-sjon langs hele kysten med sikte på å avsløre fiendtlige skips-radiostasjoner. Havnekontrollen i Ålesund var denne dagen ekstra streng. Sverre hadde mistet passet sitt i forbindelse med turen til England i mars og hadde enda ikke fått noe nytt. Han ble derfor stoppet av havnepolitiet da han om formidda-gen kom til Ålesund og ble arrestert.

Han hadde ikke rukket å ta imot rapporten fra Milorg-sje-fen enda, men den rapporten som han selv hadde skrevet, ble funnet ved arrestasjonen, og han ble overlatt til Gestapo.

Ragnar Ulstein igjen:

«Sverre tenkte på alle papira dei hadde funne, rapporten om SIS-stasjonen på Torholmen og Vartdal ... Gestapo kunne reise rett til Vartdals-kontaktene og tvinge seg fram til stasjonen oppe i fjellet, dei kunne reise til Torholmen og hente Lars, og sjølvsagt direkte til Vigra og hente hans familie og ... endå fleire.»

Det var dette livsfarlige samrøret mellom SOE og SIS.

Sverre Roald hadde vært i tjenesteoppdrag for Kompani Linge og Milorg da han ble arrestert. Men det var jeg og men-nene omkring meg som ble rullet opp. Allerede kl. 20.30 den 19. april var en tysk vaktbåt på vei til Vartdal, med en styrke bestående av 20 marinesoldater under ledelse av en Gestapo-offiser som het Mallossek.

Johan Roald hadde fått beskjed om arrestasjonen og var gått i dekning. Men han fikk ikke gitt varsel til Flåskjer-kare-ne, og ingen andre kjente til forbindelsen mellom Sverre Roald og disse. Telegrafisten på Kompani Linge-stasjonen i distriktet kalte London på sin nødfrekvens, for via London å få gitt meg beskjed. Men han oppnådde ikke kontakt.

Ventet i skogen

Sverre Flåskjer fortalte etter krigen slik om da tyskerne kom til Vartdal:

«Jeg var på sangøvelse om kvelden, og da jeg i 23-tiden syk-let hjem, la jeg merke til en båt som litt etter hvert kom ut av regntykket og nærmet seg land uten signaler eller lys. Men da jeg var vant til å se tyske båter komme under land, festet jeg meg ikke større ved det før båten stoppet kloss un-der land. I mørket kunne jeg skimte en småbåt de hadde satt ut og hørte lyden av noe som jeg tenkte var et eller an-net de skulle ha i den. Jeg sto da på veien rett ovenfor, ca.

100 meter fra sjøen. Jeg tok da til å spekulere på om det var meg de var ute etter, for jeg hadde radioapparat og hadde dessuten stelt litt med illegale aviser. En av disse to ting regnet jeg med at den eventuelle arrestasjon gjaldt.»

Sverre Flåskjer gjemte sykkelen i skogen og satte seg i et skogholt ovenfor husene på gården og ventet. Han fikk se et svakt lys og hørte banking på en dør. Han lurte seg opp på en høyde: «Der brente lys (i huset til Knut Flåskjer), og jeg skjønnte at der var tyskere. Da ble jeg som lamslått, for nå skjønnte jeg at det var Erling og Karsten de var ute etter. Så fort jeg kunne, prøvde jeg å komme tilbake til sykkelen for å komme bort til de to, men det var mørkt og tett regn, så det gikk ikke så fort å komme gjennom den tette skogen. Da jeg nærmet meg veien, kom jeg til å stige på en råttten kvist som brakk med et lite smell. Jeg stoppet og hørte da 3 tyskere snakke ca. 50 meter. fra meg. Veien var sperret...»

Slik fortalte Knut Flåskjer høsten 1945 om sitt første møte med tyskerne:

«Mallossek slo med en kølle av spiralfjær som det var en metallklump i den ytterste enden av...»

Køllen het Totenschläger – «Dødskøllen». Den var et av Gestapos verste torturinstrumenter.

Mishandlingen fortsatte. Mallossek fikk hjelp av tolken Kurt Walter Nowack, en av marinefolkene som deltok i aksjonen.

Knut Flåskjer fortalte videre:

«Etter denne mishandlingen syntes jeg det var for galt at min familie og mine barn som var i sideværelset og kunne høre all ting, skulle høre hvordan jeg ble prylt, og så sa jeg at jeg visste hvor de var gått i land med senderen. Jeg ville på denne

måten komme ut slik at familien ikke skulle høre noe mer til mishandlingen. Da vi kom til landingsplassen, nektet jeg all videre kjennskap til senderen. Mallossek slo meg da igjen med køllen sin og slo meg så kraftig at jeg svimte av.»

Og Knut fortsatte:

«Jeg var sikker på at disse oppe i fjellet allerede var kommet i sikkerhet, for tidligere på kvelden hadde jeg hatt besøk av Sverre Flåskjer. Ettersom jeg under forhøret hadde hørt at denne ikke var arrestert, gikk jeg ut ifra at han hadde gått til fjells og varslet. Hvis jeg ikke hadde trodd dette, hadde jeg antagelig holdt munn enda lenger.»

Til fjells

Men så ville altså tilfellet at Sverre Flåskjer hadde gitt opp sitt forsøk på å varsle oss i leiren. Og grytidlig på morgenen den 20. april var den tyske styrken på klatring opp til fjellplatået. Knut måtte vise vei til det gjenstod de få metrene til teltene.

Det var ikke gått mer enn 16 timer siden Sverre Roald var blitt tatt i havnekontrollen i Ålesund.

Erich Richard Mallossek, Gestapo-offiseren og aksjonslederen, fortalte under et forhør i Akershus landsfengsel høsten 1945 på sin måte om det som så hendte:

«Da styrken kom frem til teltene, tok de post rundt det største, skar gjennom teltets barduner og slengte seg på en kommando over teltet og holdt ved hjelp av teltduken fast dem som var inne...»

Kurt Walter Nowack, marinetolken, supplerte da han ble forhørt på Akershus senere samme høst:

«Vi tok stilling rundt teltet og løsnet pluggene det var festet med fra marken, for vi ville rykke teltet bort på et gitt signal, slik at vi kunne komme til dem som lå inni. Dette var imidlertid et feilgrep, for da vi skulle rykke teltet bort, viste det seg at det hadde fastsydd bunn.

Gestapo-offiseren Mallossek bøyde seg ned og følte på duken til han fant hodene på dem som var inne i teltet, og så skar han hull i duken og dro dem ut. Deretter surret han hendene deres sammen.»

Nowack fortalte videre:

«I mellomtiden la jeg merke til at Rønnebergs hender var blitt blå, så hardt var de surret sammen. Jeg sa fra til Gestapo-offiseren, og han sa at jeg kunne løsne dem litt. Det sto enda en tysker foran Rønneberg og passet på ham. Rønneberg slo imidlertid plutselig nedover med begge hendene slik at han sprengte surringene, og så forsøkte han å springe bort til skrenten som gikk nesten rett ned. Han ble imidlertid truffet av skudd før han kom så langt og falt sammen.»

Sluttrapporten

Slik opplevde jeg det som hendte. Jeg siterer fra min sluttrapport til SIS og Forsvarets etterretningskontor, FO II, datert den 7. juli 1945:

«Kl. 04 fredag morgen den 20. april dormet jeg av etter å ha holdt vakt hele natten. Kl. 06 skulle jeg sende dagens første værrapport. Vindbygene kom i sterke kast, suste og ulte bort gjennom fjellsiden og døde hen. Regnet øste ned. Av og til gikk det over til sludd.

Kl. 04.35 i grålysningen våknet jeg brått da teltet ramlet sammen. Jeg hørte rop og skrik, og i neste øyeblikk gikk jernbeslåtte støvler som trommestikker over teltduken. Hurtig grep jeg etter revolveren som lå på sin faste plass ved siden av soveposen om natten. Men glidelåsen på soveposen gikk i vranglås, og jeg fikk ikke hendene opp.

Så lød et kommandorop. Tråkkingen opphørte like plutselig som den var begynt, og et øyeblikk var det dødsstille. Teltduken ble flerret opp med kniv, med et brutalt grep ble jeg revet ut av soveposen – og i en-to-tre var håndleddene mine surret sammen med tau, og jeg hang i armene på et par soldater. Jeg lot som jeg var tråkket i svime.

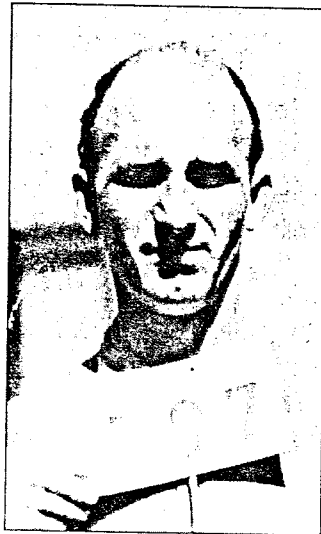
Forsiktig åpnet jeg øynene på klem. Det krydde av soldater på det vesle plataået, væpnet til tennene med håndgranater og skuddvåpen. De sprang frem og tilbake og rev sakene våre hultet til bulter. Noen få meter unna stod Karsten. Han var alt i forhør av en sivilist.

Jeg visste hvilket ansvar som hvilte på meg. Jeg kjente til Milorgs distriktsledelse og Kompani Linge-karene med deres hovedkontakter på Sunnmøre. Jeg kjente navn på personer i Hjemmefrontens Ledelse i Oslo. Og et aldri så lite ord fra meg – presset frem under tortur – jeg turte ikke tenke på hvilke følger det ville kunne få.

At det var slutten, sa seg selv. Men hvordan? Jeg hang fortsatt mellom de to soldatene, bakbundet. Jeg kjente en maskinpistol bli presset inn mot magen av en tredje soldat som stod foran meg og passet på. Og jeg hadde med ett svaret. Tyske soldater var disiplinerte. De handlet under ordre, og de hadde utvilsomt ordre om å skyte uten nøling ved ethvert forsøk på flukt. Jeg slet meg med ett løs fra båndene og gjorde et sprang i retning av stupet der plataået sluttet og det bar utfor.

Det hadde vært helt unødvendig å skyte. Det var bare å strek-

Gestapo-offiseren Erich Mallossek forlangte å få Erling Rønneberg utlevert fra sykehuset i Ålesund. Overlegen nektet. Det hjalp ikke. For en spion fantes ingen nåde. Maollossek var oberführer og var stasjonert i Ålesund fra 1. april 1945 til krigens slutt.

ke ut en hånd for å ta meg eller å sparke bein under meg, omgitt som jeg var av soldater på alle hold og kanter. Men jeg hadde vurdert den tyske reaksjonen riktig. Soldaten med maskinpistolen fyrte løs. Jeg ble truffet i bryst og mage og knakk sammen.

Rop og skrik og spark fulgte. Jeg ble lempet ned i soveposen som ble godt surret. Jeg ble spurt om navn og adresse og svarte i henhold til det falske legitimasjonskortet mitt. Jeg ble spurt om jeg hadde noen hilsen til min familie og svarte at jeg hadde ingen.

Soldatene var nå ferdige med å rydde og pakke sammen utstyret vårt, og transporten ned fra fjellplatået kunne begynne. Jeg ble delvis heist, delvis slept og delvis båret i soveposen. Nede ble jeg slengt hen på bakken i et myrdrag ved siden av riksveien, og her tilbrakte jeg de neste 12 timene, for det meste overlatt til meg selv. Det var tydelig at tyskerne var på jakt etter en eller annen, hvem visste jeg ikke. Alle som passerte på riksveien ble nemlig stoppet og papirene deres sjekket. Ute på

fjorden gikk en vaktbåt frem og tilbake, frem og tilbake.

Det blåste. Det regnet. Det sludde. Jeg frøs meg stiv og blødde meg hvit. Jeg fikk ikke noe dekke over meg og ingen førstehjelp. Det eneste jeg fikk, var spark. Jeg var hele tiden ved bevissthet.

Først langt ut på ettermiddagen la vaktbåten til land, og Karsten og jeg ble bragt om bord og under dekk. Jeg husker at jeg så på Karsten. «Jeg har nok fått ulivssåret,» sa jeg. Mer ble ikke sagt.

En god time senere oppfattet jeg at vaktbåten la til kai. Et par sivile med bredbremmet hatt og sid kappe med belte dukket opp i luken, kastet et blikk ned på meg, ristet på hodet og forsvant. En stund senere kom det to sykepleiere. De hadde med en bære, plasserte meg på den og manøvrerte bæren forsiktig opp på dekk. Der stod en av de sivile. Han sa på gebrokkent norsk et par ord til sykepleierne – og sykebilen kjørte, med sykepleierne og meg. Ingen tyske soldater, ingen gestapist fulgte med. Det var tydelig at jeg var avskrevet.

Jeg ble brakt til Ålesund sykehus og bad straks om å få tale med assistentlegen som jeg kjente. Jeg satte ham inn i situasjonen og sa at han måtte sørge for at et par-tre personer, som jeg regnet med ville komme i faresonen, ble advart. Jeg hadde også en privat samtale med min far som var blitt tilkalt av sykehusets overlege.

Sjokket og blodtapet etter skuddsårene hadde vært stort. Jeg ble skåret ut av den stivfrosne soveposen, fikk flere blodoverføringer og ble operert ved 22-tiden om kvelden. Neste morgen ringte de fra Gestapo i Ålesund og spurte om jeg var død. «Ikke enda,» svarte overlegen, «men nå er det tett før straks.» Det samme svaret fikk de da de ringte senere på dagen, og de slo seg til ro med det. Det var stadig ingen tysk vakt i eller utenfor sykeværelset mitt. Det var ingen tyskere på eller ved sykehuset.

Imens la Milorg i samarbeid med overlegen planer for å fri meg ut så snart jeg var sterk nok til å kunne tåle påkjenningen ved en flytting. En ung gutt på min alder var nettopp avgått ved døden. Overlegen skulle operere liket slik som jeg var blitt operert. Så skulle det sleppes ut av vinduet fra værelset mitt i 4. etasje. Det ville bli skamfernt til det ukjennelige. Gestapo hadde sett lite til meg og ville forhåpentlig la seg føre bak lyset. Selv skulle jeg overta den ledige plassen i avdødes kiste og kisten bringes til bårhuset ved Ålesund kirke, som første stoppested. Det ble med planene. Den 22. april om morgenen fikk Gestapo telefon fra en ansatt ved Ålesund sykehus. Vedkommende kunne fortelle at det var stor virksomhet ved sykehuset. Det var usedvanlig mange unge mennesker utenfor. Mange av disse gikk ut og inn. Det var åpenbart fare for at en befrielse var nær forestående. Gestapo reagerte momentant på opplysningene. Før jeg visste ordet av det, stod Gestapo-offiseren Mallossek i sykeværelset mitt, rød av sinne. Han ble fulgt av seks soldater med gevær med bajonett over skulderen og med pistol i beltet. Overlegen ble tilkalt. Mallossek forlangte meg øyeblikkelig utlevert. Overlegen nektet.

Det hjalp ikke. For en spion fantes ingen nåde, ingen beskyttelse i folkeretten. Jeg fikk underhånden bedt en sykepleier som var til stede om en giftpille. Hun gikk ut og kom gråtende tilbake. Hun kunne ikke. Jeg ble plassert på en bære og båret ned i en tysk Røde Kors-vogn som stod parkert utenfor. Det var en helsvart stund.»

Så langt sluttrapporten.

Til lasarettet

Jeg havnet på Borgund gamlehjem som under krigen var gjort

om til tysk krigsmarinelasarett. Her lå eller oppholdt de soldatene seg som var blitt skadet ved allierte angrep på tyske skip, fra sjø eller fra luften, angrep som jeg ved mine meldinger kunne ha medvirket til. Og her skulle jeg nå – som Gestapo uttrykte det – gjøres frisk nok til å kunne stå på egne bein foran eksekusjonspelotongen når jeg skulle skytes. Men først skulle jeg gjøres frisk nok til å kunne overføres til Trondheim, til Gestapos hovedkvarter i Misjonshotellet der, for å utspørres.

Jeg ble forhørt av Gestapo-offiseren Mallossek den 25. og den 28. april. Til stede den 28. april var også lederen for Gestapos hemmelige avdeling i Trondheim, Gemmecke, som Gestapo i Ålesund sorterte under. Han skal ha vært en av de aller dyktigste folkene Gestapo hadde i Norge. Han var den berømte bandleder og torturist Henry Rinnans overordnede og var kommet med fly for å «snakke» med meg.

Gemmecke slo ikke. Den tyske overlegen hadde sagt at jeg ikke ville tåle det. Gemmecke satt på sengekanten og dinglet med beina og smilte og kjederøkte. Han reiste seg opp og slo ut med armene. Han knyttet nevene. Han lokket, og han truet. Han visste meget. Jeg siterer igjen fra min sluttrapport:

«Å nekte om min virksomhet som radioagent hadde ingen hensikt. Det hele lot til å være rullet opp. Gemmecke fortalte meg detaljert, fra den augustkvelden i 1944 da jeg gikk i land på Erkna til den aprilmorgenen i 1945 da jeg ble tatt på Vartdal.»

Gestapo visste nå mitt riktige navn. Jeg hadde vært ukjent for dem helt til jeg ble tatt.

I dag vet jeg at jeg var blitt etterlyst under det såkalte pressekraket i Oslo i februar 1944. En serie arrestasjoner hadde fulgt i kjølvannet på arrestasjonen av pressesjefen og hans nærmeste medarbeidere i november året før. Men jeg var blitt etterlyst under fornnavnet «Jens», og da de ingen fant som det

het hverken i Oslo eller i Ålesund, var jeg gått i glemmeboka. «Jens Rønneberg» var havnet i arkivet.

Og så falt det seg så heldig at gestapisten Pilz, som oppbevarte og låste ned alle rapporter og var ansvarlig for Gestapos arkiv i Ålesund, hadde reist fra byen straks før opprullingen fant sted – og hadde tatt arkivnøklene med seg. Gestapo kom ganske enkelt ikke til.

Gemmecke visste meget. Men han ville vite mer. Han forlangte å få vite hva jeg hadde drevet med før jeg ble rekruttert av SIS. Han forlangte å få vite hvem jeg hadde gått sammen med på agentskolen i London våren og sommeren 1944, hvor i landet de kom fra, og hvor de nå var stasjonert.

Gemmecke beklagde for øvrig sterkt at soldaten med maskinpistol hadde latt seg provosere til å skyte oppe på plataet. Han spurte hvorfor jeg hadde forsøkt å begå selvmord på en så original måte. Jeg svarte at jeg foretrakk den måten å dø på fremfor å bli torturert først og skutt siden. «Vi tyskere torturerer ingen,» sa han. Men i det han gikk ut av døren fra mitt værelse – for øvrig uten å vite mer enn han visste da han kom – snudde han seg og føyde iskaldt til: «Ingen regel uten unntak. Det er mulig at du blir unntaket.»

Forhørene kan ikke ha vart mange timene. Men jeg opplevde hver time som en evighet. Min dekkhistorie var tynn. Min forklaring ville i lengden ikke stå til troende. Og jeg visste så alt for godt hva jeg hadde i vente hvis jeg først havnet på Misjonshotellet i Trondheim, eventuelt i Rinnans såkalte «bandekloster».

Til min fortvilelse kjente jeg meg kjekkere for hver dag. Med skrekk og gru så jeg feberkurven stadig synke. Jeg var snart «overførbar». Jeg kledde meg naken om natten og lå uten dyne for åpent vindu og frøs. Like lite hjalp det. Kroppstemperaturen nærmet seg den normale, og en dag kunne jeg

reise meg opp i sengen uten hjelp og ta de første vaklende skritt bortover gulvet.

Flukt eller befrielse utenfra var begge deler utenkelig. Til det var vaktholdet utenfor døren til værelset mitt og rundt lasarettet for sterkt. Tankene mine samlet seg mer og mer om vinduet som den endelige løsning. Værelset lå i 3. etasje vendt mot vest, med utsikt over Borgundfjorden og til Sula – mitt fjell fra barndommens dager. Jeg så og hørte barn leke nede ved sjøen. Jeg så unge mennesker spasere forbi på veien utenfor, arm i arm. Jeg så gress og trær grønnes og hørte fuglene trille og juble. Og jeg så ned. Sement. Jeg kunne ikke. Ikke enda...

Gestapo hadde jeg ikke sett eller hørt noe mer til.

Den 1. mai fikk jeg vite at Hitler var død. En såret soldat kom gråtende inn til meg og fortalte det. Det var verre enn om han hadde mistet sin far og mor, sa han. Jeg begynte å få besøk av flere «medpasienter». Var det noe de trodde på, og som jeg fikk høre, så var det at i morgen den dag ville engelskmennene og amerikanerne skifte side og gå med tyskerne mot sovjetrusserne.

Jeg hørte Quisling tale i radio den 5. mai. Men jeg hørte også jubelen bruse i København den samme dag, da Danmark ble fritt. I et halvt minutt var lasarettets radio stilt inn på Kalundborg. Og ryktene begynte å gå. En soldat var innom hos meg og fortalte at nå var ordren om å kapitulere kommet også til tyskerne i Norge.

Det ble natt og dag og natt igjen. Tiden stod stille. Og så dagen. Mandag ettermiddag den 7. mai kom det telefonbeskjed fra Gestapo i Ålesund til marinelasarettet om at jeg var fri. Før jeg visste ordet av det, var sykeværelset mitt igjen fullt av tyske soldater. Men denne gangen kom de våpenløse for å gratulere meg med friheten.

Jeg stod opp av sengen, fikk låne noe tøy og vaklet ved egen hjelp ned trappene og ut. Solen skinte. Noen småbarn vinket med norske flagg i vinden. Jeg oppfattet ikke at det var meg de vinket til og stavret inn i bilen som ventet fra Ålesund sykehus. Jeg var trett. Uendelig trett.

Var det verdt det?

Ingen vet bedre *hva fred er verd*, enn de som har kjempet i krig, sa fredsprisvinneren Ralph Bunche. Jeg sier: *hva fred og frihet og det å leve i en rettsstat er verd*.

Jeg tillot meg i et intervju med Aftenposten i 1990, da jeg gikk av som rådmann i Ski etter 30 års tjeneste, å si at jeg hadde ønskelig for å tilgi regjeringen Willoch ditt og regjeringen Hariem Brundtland datt. Likevel kunne jeg trygt legge meg om kvelden. Jeg behøvde ikke å være redd for at politiet skulle dundre på døren ut på morgenkvisten på grunn av det jeg hadde sagt. Jeg behøvde ikke å frykte å bli slått med køller, å bli senket ned i iskaldt bad, å få satt på beinklemmer, å få revet av negler, å bli brennemerket med glødende sigaretter, å bli plassert med hodet først i en maurtue.

Det har vært godt å kunne sove trygt i 50 år. Det har vært godt å kunne se morgendagen i møte uten frykt. Det er godt.

Dagbok for G. Skodje

frå 16/8 -1943 til 9/6 - 1945

*Der høyrdest ved nat ein dunder på dør.
Husbonden vaknar, spring fram og spør:
Kva er det som bilar?
(Per Sivle)*

Løytnant og lensmann Gustav Skodje (1899-1966) let etter seg ei dagbok der han skildra opplevingane sine under krigen. Vi gjev her att første delen av dagboka. Den tek for seg dagane frå 16. august til 11. september 1943.

Signe Baade Aamlid har lagt dagboka til rette for prenting. Det er ikkje gjort ortografiske endringer i teksten.